

TÜRK BASININDA BEYOĞLU MUHABİRLİĞİ

Cem SÖKMEN*

Özet

“Beyoğlu muhabirliği”, cumhuriyet öncesinde, gazetelerin yazı işleri kadrosu içinde İstanbul’un coğrafi bölgelere ayrılması çerçevesinde ortaya çıkmış bir tabir ve görev tanımıdır. Cumhuriyetle birlikte İstanbul başkentliği kaybetmiş olsa da bir milyona yakın nüfusuyla, tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik birikimleriyle Türkiye’nin en canlı şehri olmaya devam etmektedir. Modernleşen Türkiye şartlarında Beyoğlu muhabirliği diploması, ekonomi, basın, kültür-sanat ve sinema dünyasının önemli insanlarını takip etmekle görevli bir kadrodur. Bu çalışmada öncelikle Beyoğlu muhabirliği tabirinin çerçevesini tam çizebilmek için Beyoğlu semtinin Tanzimat sonrasında gösterdiği gelişimle İstanbul’un gündelik hayatında aldığı rol üzerinde durulmuştur. Daha sonra Osmanlı’dan Cumhuriyet’e yaşanan modernleşme sürecinin seyri, Beyoğlu muhabirliğinin takip ettiği konu başlıkları, isimler ve mekânlarda yaşanan farklılaşmalar bağlamında ele alınmıştır. İstanbul’a gelen diplomatları, Avrupa kraliyet aileleri mensuplarını, işadamlarını, sinema oyuncularını, müzisyenleri, yazarları, yönetmenleri, akademisyenleri; daha genel bir ifadeyle hem eski dünyanın elitlerinin hem yeni dünyanın ünlülerinin İstanbul’daki etkinliklerini Beyoğlu muhabirlerinin izleyip haberleştirdiği vurgulanmıştır. Beyoğlu muhabirliği, siyaset, ekonomi ve magazini bünyesinde toplayan bir görev ve görev tanımı olarak varlığını 1900’lerden 1970’lere kadar sürdürmüştür. Bu uzun dönem içinde Beyoğlu muhabirliğinin yapısında değişiklikler de yaşanmıştır. İstanbul gazeteciliğinin belirli bir dönemine damgasını vuran Beyoğlu muhabirliği hakkındaki bu çalışmanın yöntemi, tarihsel ve tanımlayıcı araştırma olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki İstanbul ve İstanbul gazeteciliği koşullarında birbirinden farklı haber türlerinin takip etme sorumluluğuyla anlam bulan Beyoğlu muhabirliğinin 1960’lardan sonra şehirde alternatif merkezlerin oluşumu ve gazeteciliğin iş bölümünü belirginleştirecek çapta büyümesiyle ortadan kalktığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk basını, Beyoğlu muhabirliği, Muhabirlik

---

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, cemsokmen@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2359-9031

BEYOGLU CORRESPONDENTS IN TURKISH PRESS

Abstract

“Beyoglu muhabirliği”, which can be translated as Beyoglu correspondence, is a definition and job description stemming from Istanbul’s geographical separation among the editorial department of newspapers in the pre-republic period. Even though Istanbul lost its capital status after the Republic was proclaimed, the city continued to become the most vibrant city of Turkey, with its population of almost a million people as well as its historical, cultural, social, and economic accumulation. In modernising Turkey, Beyoglu reporters were responsible for following the important people in diplomacy, economy, press, culture, art and cinematography. In this study, firstly, the role of Beyoglu in the daily life of Istanbul with the development of the Beyoglu district after the Tanzimat was emphasised in order to draw the framework of the term Beyoglu correspondent. Subsequently, the course of modernisation from the Ottomans to the Republic is evaluated in terms of the change in the coverage, people and spaces followed by Beyoglu correspondents. The study highlights that the Beyoglu reporters followed and made news about the activities of the elites of the old world and the celebrities of the new world, including the diplomats located in Istanbul, royal families of Europe, businesspeople, actors, musicians, writers, directors and academics. Beyoglu correspondence continued its existence from the 1900s until the 1970s as a description of a certain duty that embraced political, economic and tabloid journalisms. In this long period, there have been changes in the structure of Beyoglu correspondence. The method of this study on Beyoglu reporting, which left its mark on a certain period of Istanbul journalism, is determined as historical and descriptive research. As a result of the research, it was understood that Beyoglu correspondence, which found meaning with the responsibility of following different news types in the conditions of Istanbul and Istanbul journalism in the first quarter of the 20th century, disappeared after the 1960s with the formation of alternative centres in the city and the growth of journalism to an extent that would clearly set the division of labour within the profession.

Keywords: Turkish press, Beyoglu correspondent, correspondence

Giriş

Türkiye’nin basın tarihi aynı zamanda Türkiye’nin modernleşme tarihi olarak görülebilir. Modernleşme, ülkemiz için yeni kavramlar, kurumlar, meslekler eliyle bürokratik organizasyonda ve toplumsal yaşamda önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. 1831’de Takvim-i Vekayi ile başlayan Türk gazeteciliği ülkenin yaşadığı modernleşme deneyiminin etkilerini bünyesinde taşımıştır. Bir gazetenin yayımlanabilmesi için gerekli olan asgari koşullar ise; ekonomik güç, teknolojik altyapı, yetişmiş eleman ve belli bir okuyucu tabakası olarak gösterilebilir.

Eğitimli ve yetişmiş insan ve okuyucu sayısının azlığı, ulaşım ve dağıtım, ekonomik ve teknolojik altyapının yetersizliği gibi sorunlar, Türk gazeteciliğinin gelişmesinde önemli engelleri ortaya çıkarmıştır. Ekonomik yapıları sorunlu olan gazeteler uzun yıllar dar kadrolarla çalışmıştır. Dar kadrolar içinde bugünkü anlamda iş bölümü mantığının kurulması ve görev tanımlarının uzmanlaşmaya göre belirlenmesi kolay olmamıştır.

Beyoğlu muhabirliği bu koşullar içinde, başta Avrupa ve A.B.D. olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinin yöneticileri, diplomasi mensupları, elitleri, iş adamları, sinema oyuncular ve müzisyenlerinin Türkiye’de buldukları zamanlarda gerçekleştirdikleri etkinlikleri takip etmekle anlam bulmuştur. Türkiye’nin çok partili siyasi hayata geçtiği 1946’dan itibaren ise önemini arttırmıştır. Ekonomi, uluslararası ilişkiler ve magazin dünyasının önemli ve etkili kişileri Beyoğlu muhabirlerinin hazırladığı haberlerle Türkiye’de yayımlanan gazetelerde yer bulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’nin sosyo-ekonomik koşullarıyla şekillenen İstanbul gazeteciliği içinde 1900’lerden 1970’lere kadar magazin ve diplomasi haberciliğinin sorumluluğunu öncelikli özelliği yabancı dil bilmek olan muhabirlerin omuzlarına yükleyen “Beyoğlu muhabirliği”nin gördüğü işlevi anlamaktır.

Bu çalışmanın yöntemi, tarihsel ve tanımlayıcı araştırma olarak belirlenmiştir. Buna bağlı olarak ikincil tarihsel kaynakların taranması ve analizi yoluyla “Beyoğlu muhabirliği” kavramının oluşumu ve özelliklerinin incelendiği bir araştırma yürütülecektir. Geçmişten günümüze muhabirliğin konu edildiği literatür içinde “Beyoğlu muhabirliği”ne odaklanan tek çalışma Funda Şenol Cantek'e ait “Tarih Olmuş Bir Meslek: Beyoğlu Muhabirliği” başlıklı makaledir. Adı geçen makale Türkiye’de popüler kültürün yükselişi ve etkilerini merkeze aldığı için Beyoğlu muhabirliğinin magazin haberciliği boyutunu öne çıkarmış diplomasi haberciliğini geri planda bırakmıştır. Bu çalışma ise, Beyoğlu muhabirliğini bütünlüklü bir bakış açısıyla gazetecilik mesleğine ait özellikler çerçevesinde ele almayı denemiştir.

“Beyoğlu muhabirliği” kavramının, günümüzden en az 50 yıl önce, İstanbul’un ve gazetecilik sektörünün büyümesiyle birlikte ilk anlamını yitirmesi gazetelerde bu görevi yapmış kişilerle görüşme yapma imkânını ortadan kaldırmıştır. Bu sebeple “Beyoğlu muhabirliği”nin İstanbul gazeteciliği tarihi içindeki yeri, gördüğü işlevi ve işleyiş pratiklerini saptayabilmek adına Türk basın tarihiyle ilgili temel çalışmalarla birlikte,

Türk basınında uzun yıllar çalışmış gazetecilerin anı kitaplarına ve özellikle 2000'lerden sonra, eskiden beri İstanbul gazeteciliğine emek vermiş isimlerle yapılan sözlü tarih çalışmalarına dayalı eserlere başvurulmuştur. Bu sözlü tarih çalışmalarından biri olarak 2009'da tamamlanan ve 2016'da yayımlanan üç ciltlik "Türkiye Sözlü Basın Tarihi" adlı kitabın giriş bölümünde "Beyoğlu Muhabirliği"nin özellikleri ve gördüğü işlev İstanbul gazeteciliğinin meslek pratikleri ve organizasyon bağlamından geçirdiği dönüşüme işaret edilerek anılmıştır:

Çalışmamızın bize aktardığı bir diğer bilgi ise meslekte uzmanlaşma ve teknolojik düzey açısından, dönemin karakteristik özelliklerinin bugünkünden çok farklı olduğudur. Bugün bir gazete veya TV kanalına iş başvurusu yapan genç bir iletişim fakültesi gazetecilik bölümü öğrencisi 'Beyoğlu muhabiri olarak işe kabul edildiniz' yanıtını alsa ne düşünürdü acaba, bugün yanıtlamak güç. Dersleri arasında yer alan diplomasi muhabirliği ve dış haberler muhabirliğinin karışımı bir görev olduğunu tahmin etmesi çok güç olurdu; muhtemelen sanat-kültür veya magazin muhabiri olacağını düşünürdü. Oysa o günlerde özellikle Hilton Oteli'nde konaklayan, Türkiye'yi ziyaret etmekte olan ünlü yabancı konuklara ilişkin haberler başta olmak üzere, politika, dış haber, diplomasi, dış kaynaklı kültür sanat ve magazin haberleri ile meşgul olan bu haberciler 'Beyoğlu muhabiri' olarak anılırlardı. Çalışmamıza katılan pek çok muhabir, yabancı dil bilgileri nedeniyle mesleğe Beyoğlu muhabiri olarak başladıklarını belirtmişlerdir. (Arcan ve Polat, 2016, s. 32).

Çalışmada öncelikle "Beyoğlu muhabirliği" kavramına kaynaklık eden Beyoğlu semtinin tarihi gelişimi ve Türk modernleşmesindeki yeri saptanacaktır. Devamında ise "Beyoğlu muhabirliği" kavramının doğuşu ve özellikleri, Türk basınında bu görevi yapan isimler, "Beyoğlu muhabirliği"nin haber kaynakları, Türkiye'de yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimlere bağlı olarak haber konularında ve "Beyoğlu muhabirliği"nin tanımında yaşanan dönüşümler hakkında değerlendirme yapılacaktır.

1. Muhabirlerin Haber Kaynağı Olarak Beyoğlu Senti

Beyoğlu 16. yüzyılın ortalarından itibaren elçilikler semti olarak gelişmeye başlamıştır. 1535 yılında Fransa ile sürekli elçi bulundurma uygulaması çerçevesinde Fransız elçilik binası Beyoğlu'nda inşa edilmiştir. Bu binanın varlığı bölgenin gelişimi ve geleceği bakımından önemli bir ipucu gibi görülebilir. 16. yüzyılın sonlarında önce Venedik elçiliği sonra İngiliz elçiliği Beyoğlu'na yerleşmiştir. 17. yüzyılın başlarında Hollanda, Polonya ve Danimarka elçilikleri de Beyoğlu'na yerleşmiştir. Bu dönemdeki Beyoğlu, elçilik binaları, elçilik görevlilerinin evleri ve bu insan topluluğunun alışveriş ihtiyacını karşılayanların varlığından ibarettir. Beyoğlu, 17 ve 18. yüzyıllarda semtteki elçilik görevlilerine, yabancı uyrukluların ve gayrimüslim azınlıkların da eklenmesiyle

sur içi İstanbul'dan farklı bir gelişme çizgisine sahip olmuştur (Koçu, 1961, s. 2703-2705).

Beyoğlu, 19. yüzyıl İstanbul'unda, elçilik sarayları, görkemli binalar, oteller, postane, telgrafhane, İtalyan ve Fransız tiyatroları, Avrupa tarzında kafe ve pastaneleriyle Avrupa başkentlerinin küçük bir örneği haline gelmiştir. Önce Fransız ve İtalyanlarla oluşan Latin grubu daha sonra da İngiliz, Avusturyalı ve Almanların oluşturduğu grup Levantenliğin çerçevesini genişletmiştir. Levantenliğin ürettiği kültürel yapı içinde alışveriş yapılan bütün mağazalar Avrupa tarzını yansıtmaktadır. Yabancı basımevleri ve gazeteler, eczaneler, doktor muayenehaneleri gibi çeşitli toplumsal gereksinimler Levanten yaşamının önemli parçaları olarak Beyoğlu'nda var olmuştur. Beyoğlu bölgesindeki binalar merkezi İstanbul'dan farklı olarak Avrupa mimari üslubuyla yapılmıştır. Önceleri merkezi İstanbul gibi ahşap ağırlıklı olan Beyoğlu özellikle 1870'de yaşanan büyük yangından sonra ağırlığı kâgir yapılaşmaya vermiştir. Bu yeni mimari yöneliş içinde gündelik hayatın en önemli parçalarından biri olan alışveriş için İstiklal Caddesi boyunca var olan mağazaların yanı sıra yeni yapılan binalar pasaj formunda inşa edilerek ekonomik hayata katılmaları sağlanmıştır. Aynı dönemde Galatasaray Lisesi, St. Pulcherie Fransız Kız Ortaokulu, İtalyan Lisesi, Alman Lisesi, İngiliz Kız Ortaokulu gibi yabancı dilde eğitim yapan okullar birer birer açılmış ve bölgenin eğitim gereksinimine cevap vermiştir. 1913 yılında ilk elektrikli tramvayın işletmeye açılması hem Beyoğlu'nu Şişli'ye bağlamış hem şehrin ulaşım ağındaki konumunu pekiştirmiştir. 20. yüzyılın başlarından itibaren ise Beyoğlu'nda Türk ve Müslüman nüfus artmaya başlamıştır (Akın, 1994, s. 215-216).

İstanbul'da ilk pasajlar Beyoğlu'nda açılmıştır. 1840'lardan itibaren açılan pasajlar arasında Şark Pasajı, Hacopulo Pasajı, Krepen Pasajı, Avrupa Pasajı, Çiçek Pasajı, Anadolu Pasajı ve Rumeli Pasajı en eskileridir. Beyoğlu İstanbul'daki ilk tiyatro binasının yapıldığı semttir. Bugünkü Çiçek Pasajının bulunduğu bölgede 1840 yılında Naum Tiyatrosu inşa edilmiştir (And, 1994, s. 52). Naum Tiyatrosundan sonra inşa edilen tiyatro binası Şark Tiyatrosu adını taşımaktadır. 1850'lerden itibaren bir eğlence yeri olarak ünü artan Tepebaşı Bahçesi'nde 1892 yılında Şehir Tiyatrosu'nun Dram bölümü binası kurulmuştur (Birsnel, 1976, s. 58). Tepebaşı Kışlık ve Yazlık Tiyatroları da Beyoğlu tiyatrolarının önemli parçalarıdır.

Türkiye’de sinemaların tarihi Beyoğlu’nda başlamaktadır. Halka açık ilk sinema gösterimi bir Polonya Yahudisi olan Sigmund Weinberg tarafından Beyoğlu’ndaki Sponeck Birahanesinde 1897 yılında gerçekleştirilmiştir. Sponeck Birahanesi Tünel’den Galatasaray yönüne giderken soldaki Aznavur Pasajı ile Meşrutiyet Caddesinin başladığı köşe arasında Halep Çarşısı adlı binada bulunmaktaydı. İstanbul’daki ilk yerleşik sinema da yine bu bölgede açılmıştır. Tepebaşı’nda daha sonra Anfi, Asri ve Ses sinemaları olan binada Pathe Sineması adıyla 1908 yılında açılmıştır. Pathe Sineması aynı zamanda Tepebaşı’ndaki Şehir Tiyatrosu binasının yanında bulunmaktaydı. Sinema ilk gösterimi gerçekleştiren Sigmund Weinberg tarafından işletilmiştir. Birkaç yıl sonra kapanmıştır. Beyoğlu’nda Pathe Sinemasından sonra Eclair (1909), Oriental Cinema Theatre (1910), Central (1911), Orientaux (1912), Gaumont, Lion (1913), Cine Palace, Magic (1914) ve Variette (1915) sinemaları takip etmiştir (Gökmen, 1989, s. 13).

Oteller de Beyoğlu hayatı için önemli mekânlardır. Ticari ilişkilerin gelişmesiyle açılma sebepleri ortaya çıkan oteller Beyoğlu eğlence ve kültür hayatının, iç mekânlarında düzenlenen balo ve davetlerle, kafe ve restoranlarının aydınlar ve üst düzey bürokrasinin buluşma yeri olmasıyla önemini arttırmıştır. İstanbul’daki ilk otel 1841 yılında İstiklal Caddesi üzerinde Kumbaracı Yokuşu’nun başında açılan Hotel d’Angleterre’dir. 1849 yılında yine İstiklal Caddesi üzerinde Grand Hotel d’Orient açılmıştır. 1851’de Hotel de France, 1860’ta Asmalımescit bölgesinde Hotel Restaurant des Colonies, bugünkü Avrupa Pasajının bulunduğu yerde Hotel Restaurant Palaisdes Fleurs, şimdiki Kallavi Sokağı’nda Hotel de Grece, Tepebaşı’nda Hotel d’Europe, 1862’de Hotel de Paris, 1864’te Hotel de Vienne sırayla açılmışlardır. 1890’lı yıllarda Londra, Bristol ve Pera Palas otelleri açılmıştır.

Bunlardan 1895 yılında açılan Pera Palas döneminin en konforlu otellerinden biridir ve Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar en parlak yıllarını yaşamıştır. Bu dönemde Beyoğlu eğlence hayatının en önemli unsurlarından biri olan balolarla ününü yaymıştır (Zat, 2005, s. 70-75). Bu dönemde açılan bir başka önemli otel de Tokatlıyan’dır. Tokatlıyan Otelinin açılış tarihi 1897’dir. Otel İstiklal Caddesi üzerinde olmasının da etkisiyle ünlenmiş döneminin en ünlü oteli olan Pera Palas ile sürekli rekabet halinde olmuştur. Tokatlıyan Otelinin İstiklal Caddesi’ne bakan salonu restoran olarak kullanılmıştır (Aykut, 1994, s. 272). Otelin restoran bölümü gerek edebiyatçılar gerekse de memurlar ve devlet yöneticilerinin katıldığı sohbet toplantılarına sahne olmuştur

(Ozansoy, 1970, s. 327). Bir başka önemli Beyoğlu oteli de Ayaspaşa'da bulunan Park Otel'dir. 1911'de yanan Sadrazam Tevfik Paşa Konağının yerinde Tevfik Paşa'nın oğulları tarafından 1930 yılında inşaatı tamamlanarak işletilmeye başlanmıştır. İşletme sorunları sebebiyle bir süre sonra Aram Hıdır'a devredilmiştir. Adnan Menderes'in İstanbul'a geldikçe kaldığı bu otel Yahya Kemal'in uzun yıllar ikamet adresi olmuştur (Batur, 1994, s. 222).

Beyoğlu'ndaki yaşam tarzının önemli bir parçası da lokantalardır. İstanbul'da bugünkü anlamıyla ilk lokantalar Tanzimat'tan sonra önce Galata'da sonra da Beyoğlu'nda açılmıştır. Bu dönemde Galata ve Beyoğlu bölgesinde açılan lokantaların neredeyse tamamı yabancı isimler taşımaktadır. Bugün Beyoğlu'nda hizmet vermeye devam eden Abdullah Efendi Lokantası 1888'de Galata'da 'Viktorya Lokantası' adıyla açılmıştır (Arkan, 1994, s. 221-222). Abdullah Efendi Lokantası 1920 yılında İstiklal Caddesi'nde bulunan Rumeli Hanı'nın alt katına taşınmıştır. Lokanta Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi Hisar, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon gibi edebiyatçı ve yazarları ağırlamış ve sohbetlerine mekân olmuştur (Büyükcinal, 2006, s. 142). Bir Rus Lokantası olan Rejans 1930 yılında açılmıştır. Rejans Lokantası başta gazeteciler olmak üzere, bürokratlar ve öğretim üyelerinin de uğrak yeri olmuş bir mekândır. Lokantanın kendine has dekoru ve özellikle ilk yıllarında çalışan Beyaz Rus kökenli garsonları Rejans'ı Beyoğlu'nun en meşhur mekânlarından biri haline getirmiştir (Deleon, 1989, s. 30). Beyoğlu'nda bulunan bir başka önemli lokanta da Degüstasyon'dur. 1876 yılında yapımı tamamlanan Çiçek Pasajı'nın İstiklal Caddesi üzerindeki kapısının yanındadır. 1928 yılında İtalyan asıllı Edmondo Moriçi tarafından devralınan Restaurant Milano'nun adı ve dekoru değiştirilmiş yeni hali Degüstasyon Lokantası olmuştur (Üsdiken, 1994, s. 35).

Beyoğlu eğlence hayatının bir başka rengi de uzun süre "kafe şantan" (cafeschantant) adıyla anılan barlardır. Bu eğlence mekanları ağırlıklı olarak 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren açılmaya başlamıştır. Bunların en ünlüleri Trocadores, Mandas, Kristal Palas Maksim Salonu, Moskovit, Nikoli Birahanesi ve Garden Bar'dır (Zat, 1994, s. 56).

Beyoğlu çevresinde Tanzimat'tan sonraki dönemde gerek nüfus gerek iskân alanı bakımından gerçekleşen büyüme semtin İstanbul şehri için önemini arttırmıştır. Büyümenin mekânsal boyutu Beyoğlu'ndaki gündelik hayatı, tiyatro binaları, oteller,

lokantalar, pastaneler, barlar ve kafeler gibi örneklerle hem kültür hem eğlenceyi kapsayan bir canlılığın sahnesi haline getirmiştir. Böylelikle Beyoğlu İstanbul gazeteciliğinin haber toplama faaliyetleri açısından önemli bir çevre haline gelmiştir. Yukarıda anılan konaklama, yeme-içme ve eğlence mekânları ise zaman içinde Beyoğlu semtinde haber takibi yapan muhabirlerin uğrak yerleri olmuştur.

1. 1. Türk Basınında Beyoğlu Muhabirliği

“Beyoğlu muhabirliği”nin bir iş tanımı ve kavram olarak ne zaman ortaya çıktığını tespit etmek zordur. Gazeteciliğe 1909 yılında hocası Tefik Fikret’in yönlendirmesiyle Tanin gazetesinde başlayan Refii Cevat Ulunay, II. Meşrutiyet devrindeki gazeteciliği ele aldığı bir yazısında “Beyoğlu muhabirliği”nin tanımını şöyle yapmaktadır:

İstihbaratta biri Beyoğlu, biri Bab-ı Ali, biri devair olmak üzere üç muharrir vardı. Bu üç muharrir memur edildikleri mıntıkann bütün hadiselerinden mesul idiler. Mesela Maslak’ta atış talimleri olacak, Beyoğlu muhabiri, bir sürücü beygiri kiralar Maslağa giderdi. Limanda iki vapur çarpışmış, hemen bir sandala atlar vaka mahalline yetişirdi” (Ulunay, 1961, s. 3).

Ulunay’ın yaptığı tanımdan anlaşılan, o dönemde “Beyoğlu muhabirliği”nin, gazetelerin bilinen haber türleri bölümlendirmesi yerine İstanbul’un yerleşim alanlarına dayalı olarak gerçekleştirildiğidir.

Türk basın tarihi içinde daha çok Yeni Sabah (1938) gazetesinin kurucusu olarak tanınan Ahmed Cemaleddin Saraçoğlu’nun kaydettiği bilgiler Beyoğlu muhabirliğinin 1919’larda “Beyoğlu mehafili muhabirliği” ifadesiyle tanımlandığını ortaya koymaktadır:

Sami Karayel’i rahmetli Celal Nuri’nin İleri gazetesinde tanıdım. İleri’nin tahrir müdürü İlhami Safa 1919 yılı ortalarında, Ahmet Cevdet Bey’in İsviçre’den idare müdürü Mahmut Bey’e yazıp gönderdiği zehir zemberek bir mektup üzerine istifa etmiş, mütercim ve Beyoğlu mehafili muhabiri sıfatıyla çalışmakta olduğum İkdam’dan beni de beraberine alarak İleri’ye geçmişti.” (Saraçoğlu, 2009, s. 76).

Saraçoğlu’nun ifadelerinden anlaşılacağı gibi, “Beyoğlu muhabirliği” kavramı 1920’lerde de belirli haber türleriyle öne çıkmak ve özdeşleşmekten ziyade değişen İstanbul’un büyüyen ve önemi artan bölgesi Beyoğlu’nun genel bir haber kaynağı çevresi olarak görülmektedir.

“Beyoğlu muhabirliği” kavramı 1940’lı yıllarda ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de ise daha farklı bir anlam yüküne kavuşacaktır. Bu dönemde -

bugünküne göre dar kadro yapılanması içinde- hemen hemen her gazetenin bünyesinde en az bir kişi “Beyoğlu muhabirliği” görevini yapmaktadır. Yine de bu yıllarda “Beyoğlu muhabirliği” gazetelerin yazı işleri kadrolarının dilinde farklı biçimlerde telaffuz edilmeye devam etmiştir. “Mehafil-i Ecnebi muhabirliği” (Yabancı çevreler), “Gelen-giden muhabirliği” ve “Diplomatik muhabirlik” kavramları “Beyoğlu muhabirliği”ni kasteden diğer kullanım biçimleri olagelmiştir.

Gazeteciliğe 1956’da başlayan Celalettin Çetin, bu muhabirlik görevinin isimlendirilmesindeki farklılıkları şöyle anlatmaktadır:

Almanca bildiğimizi söyledik ya, böylece görev alanımız o günlerde ‘Gelen Giden Muhabirliği’. Öyle demiş bu işin eskileri, öyle yerleşmiş. Yani ülkeye gelen yabancı kişiler, diyelim Amerikalı bir işadamı, bir yabancı diplomat, bir resmi davetli, bir sanatçı, bir sinema yıldızı... Bunların gelişlerinden gidişlerinden hep ‘gelen giden muhabirleri’ sorumlu. Babıali’ye daha sonra gelen şefler, müdürler, tutmamış olacaklar ki bu adı, değiştirip ‘Beyoğlu Muhabirliği’ demişler adına. Öyle ya, genelde bu tür kişilerin, ünlü kişilerin, önemli kişilerin uğrak yerleri Beyoğlu’dur o zaman. O çevredeki oteller, hele Hilton tek kaynağıydı bütün haberlerin. Ama sonra bir üçüncü ad daha verildi bizim alana. Bunu bizzat bu alanda görev yapan kişiler istedi. Çünkü giderek küçümsediler o eski isimleri. Ne demek efendim Beyoğlu muhabirliği, yok Gelen Giden Muhabirliği, ne kadar anlamsız diyenler oldu ve kendilerine yaraşır bir ad bulundu sonunda. ‘Diplomatik muhabirlik’ denildi (Çetin, 1991, s. 12-13).

Celalettin Çetin’in dikkat çektiği gibi, Beyoğlu muhabiri olabilmenin ön şartı en az bir yabancı dili iyi bilmektir. Bu yüzden Türk basınında Beyoğlu muhabiri olarak görev yapmış gazetecilerin büyük çoğunluğu başta Galatasaray Lisesi ve Robert Koleji olmak üzere yabancı dil eğitimine ağırlık veren okullardan mezun olanların arasından seçilmiştir. Fransızca, İngilizce veya Almanca ağırlıklı olarak eğitim veren okullardan mezun olanlar sadece dil öğrenmemekte aynı zamanda o dille üretilmiş kültürel çerçeveleri de tanıyabilmektedir. Doğan Uluç, Beyoğlu muhabirlerinin bu yönünü şu cümlelerle anlatmaktadır:

Beyoğlu muhabirliği’ hâlâ kalmış olan bir isimdir. ‘Beyoğlu muhabirliği’, Türkiye’ye gelen giden yabancıların ziyaretlerini işleyen haber biriminin ismi. İsmi başında Beyoğlu olması da gelen yabancıların kaldıkları önemli otellerin Beyoğlu’nda olmasından. Onun için bize Beyoğlu muhabiri deniyordu. Ama Türk basınına çok önemli isimler vermiş olan bu muhabirlik çok ciddi bir muhabirlikti ve bize creme de la creme—bu lafi sevmem ama en iyi böyle anlatmak lazım geliyor- derlerdi. Biz en iyilerindendik çünkü lisan bilenler grubundaydık. (Uluç, 2016, s. 218-219).

Beyoğlu muhabirlerinin asli görevi İstanbul'a gelen yabancıları takip etmektir. Bu yabancıların içinde birbirinden çok farklı mesleklere mensup insanlar bulunmaktadır. Beyoğlu muhabirlerinin sorumluluğu siyaset, ekonomi, sinema, müzik, edebiyat gibi alanlarda çalışan kişileri haber kaynağı veya konusu haline getirmektir. Yabancı diplomatlar, siyasetçiler, iş adamları, sinema oyuncularını, yönetmenler, yazarlar ve şarkıcıların Türkiye'ye gelişleri ve Türkiye'de gerçekleştirdikleri faaliyetler Beyoğlu muhabirleri tarafından takip edilmiş ve haberleştirilmiştir.

Türk basın tarihinde Beyoğlu muhabiri olarak gazeteciliğe başlamış ya da adını duyurmuş isimler arasında Selami Akpınar, Abdi İpekçi, Necati Zincirkıran, Hıfzı Topuz, Sinan Korle, Kayhan Sağlamer, Metin Toker, Ali Gevgilili, Erol Dallı, Doğan Uluç, Celalettin Çetin, İzzet Sedes, Nuyan Yiğit, Altemur Kılıç, Azize Bergin, Leyla Umar, Esin Talu Çelikkan gibi isimler bulunmaktadır (Akpınar, 2006, s.45-46).

Sonraki yıllarda bu isimlerden Necati Zincirkıran Hürriyet gazetesinin, Abdi İpekçi Milliyet gazetesinin genel yayın yönetmenliğini üstlenmiştir. Hıfzı Topuz, İzzet Sedes, Nuyan Yiğit, Sinan Korle gibi isimler "Beyoğlu muhabirliği" deneyiminin sağladığı ilişkilere dayanarak yurt dışındaki uluslararası kuruluşlarda çalışma imkânı bulmuşlardır. Aralarında Türk gazetelerinin organizasyon gelişimiyle birlikte yurt dışı temsilcilik görevini yürütenler ya da "Beyoğlu muhabirliği" görevinin bir devamı niteliğinde, ağırlıklı olarak dünyada tanınmış yabancı kişilerle ilgili habercilik yapanlar bulunmuştur (Zincirkıran, 2007, s. 21-23).

Beyoğlu muhabirlerinin İstanbul'a gelen yabancıları takip etmek için kullandıkları mekânlar vardır. Bu mekânların bazıları ulaşım, bazıları da konaklama ile ilgilidir. Dönemin en çok kullanılan ulaşım aracı trendir. Bu sebeple Beyoğlu muhabirleri için İstanbul'a gelen yabancıları öğrenmenin en önemli ortamları, Sirkeci ve Haydarpaşa garlarıdır. Deniz yoluyla gelenleri öğrenmek için Galata rıhtımı yolcu salonu ve havayolu ile gelenler için asıl önemini 1955 sonrasında kazanacak olan Yeşilköy havaalanı Beyoğlu muhabirlerinin uğrak yerleri haline gelmiştir. Ancak İstanbul'a gelen yabancıların ulaşım noktalarında geçirdiği zaman sınırlıdır. Bu yüzden Beyoğlu muhabirlerinin yabancılar hakkında haber üretebildiği asıl ortamlar ulaşım noktalarından daha çok konakladıkları otellerdir. İstanbul'da faaliyet gösteren otellerin çoğu Beyoğlu

bölgesindedir. Otellerin varlığına, Beyoğlu'nun herhangi bir Avrupa şehrine benzeyen atmosferi de eklenince Beyoğlu muhabirliğinin coğrafi sınırı çizilmiş bulunmaktadır:

Beyoğlu muhabirliği yaptığımız alan; İstiklal Caddesi, Meşrutiyet Caddesi, Taksim Meydanı, Ayaspaşa ve tabii Pera dediğimiz bölge. Yani Yunanca pera 'karşı taraf, öte taraf' anlamına geliyor. Pera, İstanbul'da İstanbullu olmayan bir şeyi veya şeyleri temsil eder. İlk defa orada halka sunulur. Buralar bizim çalışma hudutlarımız. Muhatabımız yani haber toplama kaynaklarımız ise sadece otellerdi, esaslı olarak. O zaman da 4-5 otelimiz vardı. Başta Park Otel, Pera Palas ve Tokatlıyan... (Pirinçcioğlu, 2007, s. 419-420).

Park Otel, Pera Palas ve Tokatlıyan otelleri, onlarla aynı düzeyde alternatif oteller de bulunmadığı için uzun yıllar hem Türkiye'nin ünlü kişilerini hem de Beyoğlu muhabirlerinin takip etmekle sorumlu olduğu yabancı önemli kişilerin bir araya geldiği üç önemli mekân olarak bilinmiştir. Üç otelin birbirine yakın konumlarda bulunmaları Beyoğlu muhabirlerinin haber toplama işini de kolaylaştırmıştır. Beyoğlu muhabirleri günün önemli bir kısmını İstiklal Caddesi çevresinde geçirirken bu üç otelle birlikte isimleri Beyoğlu ile özdeşleşmiş pastane ve kiraathaneler de de birlikte olmuştur. Bazı Beyoğlu muhabirleri arasında gelişen meslek arkadaşlığı, haber paylaşımını da içinde barındırmaktadır:

Beyoğlu muhabiri olarak görev yapanlardan bazıları, örneğin ayrı gazetelerde çalışan iki muhabir aralarında anlaşma yaparlar, bunlardan biri duyduğu, yakaladığı haberi öteki arkadaşına vermekle yükümlü olurdu. Tamamen karşılıklı güvene dayanan bu anlaşmada amaç, haber atlama olasılığını mümkün olduğunca azaltmaktır. Bu tür anlaşmalar birbirlerine rakip olmayan iki gazetenin muhabirleri arasında yapılırdı (Akınar, 2006, s. 45-46).

Bununla birlikte haber atlatmak, haber kaynağına diğerlerinden önce ulaşmak da muhabirliğin özünde var olan bir olgudur. Türkiye'ye gelen yabancı kişilerin Türkiye gündemiyle ilgisi, bu kişilerle ilgili bilgi toplamak ve haber yapmanın zorluğu gibi faktörler bilindiğinde doğal bir habercilik yarışı da yaşanabilmektedir:

Park Otel, o dönemin en önemli oteliydi. Hilton oteli açılıncaya kadar da önemini sürdürdü. Park Otel'in önbüro şefi Yorgo, benim bir numaralı yardımcımdı. Otele gelen ünlü müşterilerin adlarını bana bildirirdi. Otelde kalan ünlüden röportaj randevusu alınca, tuvalete gidiyorum bahanesiyle arkadaşların yanından ayrılırdım. Park Otel'in kalorifer dairesinde çalışanların kullandıkları bir tuvalet vardı. Ben kalorifer dairesinden kimseye görünmeden katlara çıkıp röportajımı tamamladıktan sonra arkadaşlarımın yanına dönüyordum. Fakat sonunda arkadaşlar benim uzun süreli kayboluşlarımdan kuşkulananmaya başladılar ve bir gün yakayı ele verdim. (Bergin, 2004, s. 71-72).

İkinci Dünya Savaşı yılları Beyoğlu muhabirliğini yeni bir olguyla daha tanıştırmıştır. Savaş yılları gazetecilik faaliyetleriyle, savaşa katılan devletlerin istihbarat kadrolarının faaliyetlerinin karşı karşıya geldiği ve yer yer birbirine karıştığı bir dönem olarak yaşanmıştır. Türk kamuoyunu etkilemek isteyen yabancı devletler, çıkarlarına dayalı olarak hazırladıkları bilgi ve haberleri dolaşıma sokmak için Beyoğlu muhabirleriyle aynı ortamlarda bulunmuşlardır:

Ajan savaşı vardı hem de basın savaşı. Akşamları muhabirler, Beyoğlu muhabirleri olarak Park Otel'de 'yılan yuvası' diye bir bar vardı, aşağıda, bodrumda, orda toplanırdık. Yabancı gazeteciler de yabancı ajanlar da orda toplanırlardı. Bir tarafta Alman gazeteciler, bir tarafta İngiliz gazeteciler, Fransız gazeteciler. Alman Gestapo'su, İngiliz MI 6'sı, Amerikan OSS'i ajanları...(Kılıç, 2016, s. 300).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden on yıl sonra 1955'te İstanbul'da açılan Hilton Oteli, yıllardır Beyoğlu muhabirliğinin odak noktaları olan Pera Palas, Park Oteli ve Tokatlıyan Oteli'nin önüne geçmiştir. Hilton Oteli'nin açıldığı günlerde Beyoğlu muhabirliğine başlamış olan Leyla Umar Hilton Oteli'nin önemini şu cümlelerle vurgulamaktadır:

1955'te Elizabeth Taylor'un ilk kocası Nick Hilton, iki uçağa doldurduğu Hollywood yıldızlarının katılımıyla ve muhteşem bir partiyle Hilton'un açılışını yapmıştı. O günlerde özellikle yabancıların rağbet ettiği çok hoş bir hoteldi Hilton. Beyoğlu muhabirleri için Hilton birinci haber kaynağı olmuştu. Park Otel ve Pera Palas'ın yıldızı sönmeye başlamıştı. (Umar, 2005, s. 85).

Diğer otellerden farklı olarak Taksim gezisinin Elmadağ-Harbiye arasındaki bölümünde geniş bir alan üzerinde kurulan Hilton Oteli Türkiye'nin ilk beş yıldızlı oteli olarak açılmıştır. Mimari yapısı ve konfor düzeyi sebebiyle İstanbul'a gelen yabancılar tarafından diğer otellere göre daha çok tercih edilmeye başlamıştır. Bu durum ister istemez Hilton Oteli'ni Beyoğlu muhabirliğinin yeni merkezi hâline getirmiştir.

Bu yıllarda Beyoğlu muhabirliğinin sadece merkezi noktası değişmemiştir. İstanbul'da başlayan imar hareketi sebebiyle dönemin başbakanı Adnan Menderes 1955'ten itibaren şehirde daha çok bulunmaya başlamıştır. Menderes'in, İstanbul'da konaklamak için tercih ettiği yer Park Otel'dir. Bu yüzden Beyoğlu muhabirleri Adnan Menderes'in İstanbul'da geçirdiği zamanları takip etmek ve haberleştirmek için Başbakanlık muhabiri gibi çalışmışlardır (Erinç, 2016, s. 295-296).

20. yüzyılın ilk yıllarında İstanbul gazetelerinin haber toplama alanlarında yer edinmeye başlayan Beyoğlu muhabirliği Türkiye'ye gelen yabancılar etrafında gelişen ve siyaset, diplomasi, magazin ve kültür-sanat haberciliğini tek başlık altında toplayan yapısıyla 1960'ların sonuna kadar yürütülmüştür.

“Beyoğlu muhabirliği” kavramının 1970'lerden itibaren kullanımdan kalkmasında hem İstanbul şehrinin hem de İstanbul basının geçirdiği yapısal dönüşümlerin etkisi bulunmaktadır. 1945'lerden itibaren başlayan iç göç akışıyla şehrin yerleşim alanlarında önemli bir genişleme yaşanmıştır. 1960'ların ortalarında İstanbul'un nüfusu tarihinde ilk defa iki milyonun üzerine çıkmıştır. Nüfustaki büyüme ve iskân alanlarındaki genişleme İstanbul'un bilinen merkezi bölgelerine alternatif yeni merkezi bölgelerin oluşmasına kaynaklık etmiştir. Ekonomik, toplumsal ve kültürel değişimin etkisiyle şehrin farklı semtlerinde de yeni konaklama ve eğlence mekânları açılmıştır. Böylece Beyoğlu modern İstanbul'un gündelik hayatında konaklama ve eğlence mekânlarının merkezi olma ayrıcalığını farklı semtlerle paylaşmak zorunda kalmıştır.

İstanbul gazeteciliğinin tarihsel akışı açısından bakıldığında ise “Beyoğlu muhabirliği” kavramının ortadan kalktığı yılların aynı zamanda gazetelerin dağıtım, tiraj ve istihdamda geçmişe göre önemli bir yükseliş gerçekleştirdiği bir dönem olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerle birlikte Türk basını da 1970 öncesine göre daha geniş bir organizasyon yapısı ile çalışmaya başlamıştır. Bu durum Beyoğlu muhabirliğinin eskiden beri bünyesinde taşıdığı birbirinden farklı alanların artık ayrışmasına ve kendilerine mahsus bir çalışma planıyla yürütülmesini gerekli kılmıştır. Basının gelişimi sayfa sayısından başlayarak içeriği oluşturan yazı ve haberlerin sınıflandırılmasına da etki etmiştir. Magazin, ekonomi, uluslararası ilişkiler ve siyaset gibi alanlar da bu değişikliklere bağlı olarak özel servisler tarafından takip edilmeye başlamıştır.

Sonuç

“Beyoğlu muhabirliği”, Cumhuriyet öncesinde, gazetelerin yazı işleri kadrosu içinde İstanbul'un coğrafi bölgelere ayrılması çerçevesinde ortaya çıkmış bir kavram ve muhabirlik alanıdır. Başlangıçta Beyoğlu'nun yerleşik nüfusu, gündelik hayatı ve yabancı ülke elçiliklerine ilişkin haberlerin toplanması bağlamında “Beyoğlu mehafili muhabirliği” veya “Mehafil-i Ecnebi muhabirliği” gibi kavramlarla tanımlanan Beyoğlu muhabirliği Cumhuriyet döneminde İstanbul'a gelen ünlü veya önemli yabancıların

gazeteci gözüyle takibini öne almıştır. Beyoğlu muhabirliği günümüz gazeteciliğindeki haber türlerinin iş bölümü ve uzmanlaşma mantığı içinden bakıldığında anlaşılması zor bir görev tanımına sahiptir. Bu muhabirliği muhabirliğin diğer alanlarından ayıran en önemli fark yabancı dil bilme mecburiyetidir. Bu durum Beyoğlu muhabirlerinin çoğunlukla İstanbul'daki yabancı dil eğitimi veren okullardan mezun olanların arasından seçilmesini beraberinde getirmiştir. Ülkenin sosyo-ekonomik koşulları çerçevesinde düşük satış rakamlarıyla ve dar kadrolarla faaliyet gösteren gazetelerde muhabirlerin birden fazla haber alanının sorumluluğunu taşıdığı dönemin gazeteciliğinin önemli bir gerçeğidir. Bu bağlamda Beyoğlu muhabirlerinden beklenen İstanbul'a gelen ünlü veya önemli yabancıları haber alanı ayrımı yapmadan takip etmek olmuştur.

Bir Beyoğlu muhabirinin işi magazin ve uluslararası siyasetin iç içe geçtiği bir sorumluluk alanı içinde kraliyet ailelerine mensup olanlar, siyasetçiler, diplomatlar, sinema oyuncularını, şarkıcılar ve yazarların İstanbul'daki etkinliklerini haberleştirmektir. Beyoğlu muhabirliğinin yapısal özelliklerini gazeteciliğin ekonomik koşulları ile birlikte İstanbul'un ülkeye ulaşımında sahip olduğu konum ve Beyoğlu semtinin konaklama ve eğlence mekânlarıyla şehir açısından taşıdığı önem belirlemiştir. Sirkeci garı, Galata rıhtımı ve 1953'ten itibaren Yeşilköy Havaalanı Beyoğlu muhabirlerinin ülkeye gelen ünlü yabancılarla ilk temas ettiği ulaşım noktaları olmuştur. İstanbul'a gelen yabancıların konakladığı oteller, zaman geçirdiği eğlence mekânları ve lokantalar Beyoğlu muhabirlerinin haber toplama faaliyetlerindeki mekânsal çerçevenin başlıca unsurlarıdır. Beyoğlu muhabirliği İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra yeni bir ivme kazanmıştır. 1945 sonrasında ülkemizde çok partili hayata geçiş hem iç siyaseti hem dış siyaseti hareketlendirmiş, sanayileşme iç göçle şehirleşmeyi tetiklemiş, siyasal, ekonomik ve toplumsal değişim süreci gazetelerin hem önemini hem içerik yapısını etkilemiştir. Beyoğlu muhabirliğinin ünlü veya önemli yabancıların İstanbul'da diplomasi, magazin ve kültür-sanat bağlamındaki etkinlikleriyle ilgili haberleri gazete sayfalarında daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Bununla birlikte 1945 sonrasında yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeler 1960'larla birlikte yeni bir aşamaya geçmiş, İstanbul'un nüfus ve iskân alanlarındaki genişleme ve gazeteciliğin güçlenmesi Beyoğlu muhabirliğinin tanımlandığı koşulları değiştirmiştir. Ulaşım ve dağıtım sorunlarını çözen, şehirleşmeyle okuyucu potansiyeli büyüyen gazeteler yeni rekabet ortamında geride kalmamak, daha ilgi çekici içeriklerle okuyucunun karşısına çıkmak için kadrolarını genişletmiştir. Bu

gelişmelerle birlikte gazete kadrolarında muhabir sayılarının artışı, Beyoğlu muhabirlerinin tek başına üstlendiği diplomasi ve magazin muhabirliklerinin birbirinden ayrışmasını doğal bir sonuç haline getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Akın, N. (1994). Beyoğlu. *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi 2*. Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını.
- Akpınar, S. (2006). *Babiali'de 65 yıl*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- And, M. (1994). Naum tiyatrosu. *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi*, (6), 52. İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını.
- Arkan, Ö. K. (1994). Lokantalar. H. E. Arcan ve S. Gezgin ve V. Polat (Ed.) *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi 5* içinde, (221-222 ss.) İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını.
- Aykut, P. (1994). Tokatlıyan Otel. *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi 7* içinde (272 ss.). İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını.
- Batur, A. (1994). Park Otel. *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi*, (6), 222. İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını.
- Bergin, A. (2004). *Babiali'de Topuk Tıkırtıları*, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Birsel, S. (1976). *Ah beyoğlu vah beyoğlu*. İstanbul: Sander Yayınları.
- Büyüknal, F. (2006). *Bir zaman tüneli beyoğlu*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Çetin, C. (1991). *İşte babiali*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gezgin, S., ve Arcan, H. E., ve Polat, E. (Dü). (2016). Orhan Erinç. *Türkiye sözlü basın tarihi*, 3, 295-296. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gökmen, M. (1989). *Türk sineması tarihi*. İstanbul: Denetim Ajans Basımevi.
- JakDeleon. (1989). *İstanbul'un yaşayan tadı*. İstanbul: İstanbul Kütüphanesi.
- Kılıç, A. (2016). *Türkiye sözlü basın tarihi Cilt 1*. E. Arcan, ve V. Polat, (Ed.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ozansoy, H. F. (1970). *Edebiyatçılar çevremde*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Pirinççioğlu, F. (2007). *Babiali sohbetleri - ustalar, ustalarını ve anılarını anlatıyor*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Uluç, D. (2016). *Türkiye sözlü basın tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ulunay, R. C. (1961, Ocak 15). Meslek hatıraları. *Milliyet Gazetesi*, s. 3.
- Umar, L. (2005). *Geriye yazılar kaldı*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Üsdiken, B. (1994). Eski Beyoğlu'nda restaurant, birahane, bar, gazino ve meyhaneler 3. *Toplumsal Tarih* 6
- Zat, V. (1994). Barlar. *Dünden bugüne istanbul ansiklopedisi*, 2, 56.

Zat, V. (2005). *İstanbul otelleri*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.